

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ		
ΤΜΗΜΑ	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΙΕΡ512	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	5 ^ο
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ: ΙΣΤΟΡΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ <i>σε περίπτωση που οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται σε διακριτά μέρη του μαθήματος π.χ. Διαλέξεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις κ.λπ. Αν οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται ενιαία για το σύνολο του μαθήματος αναγράψτε τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων</i>		ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ
Διαλέξεις		2	2
<i>Προσθέστε σειρές αν χρειαστεί. Η οργάνωση διδασκαλίας και οι διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περιγράφονται αναλυτικά στο 4.</i>			
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ <i>Υποβάθρου, Γενικών Γνώσεων, Επιστημονικής Περιοχής, Ανάπτυξης Δεξιοτήτων</i>	ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	ΝΑΙ (Αγγλικά, Τουρκικά)		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)			

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Περιγράφονται τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος οι συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες καταλλήλου επιπέδου που θα αποκτήσουν οι φοιτητές μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος.

Συμβουλευτείτε το Παράρτημα Α

- Περιγραφή του Επιπέδου των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων για κάθε ένα κύκλο σπουδών σύμφωνα με Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Περιγραφικοί Δείκτες Επιπέδων 6, 7 & 8 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και Παράρτημα Β
- Περιληπτικός Οδηγός συγγραφής Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος «Πατριαρχείο Αλεξανδρείας: Ιστορία, Κοινωνία, Πολιτισμός», οι φοιτητές θα είναι σε θέση να αναλύουν σε βάθος τη μετάβαση από το «Γεροντικό» σύστημα διοίκησης στην πλήρη εφαρμογή της Συνοδικότητας, κατανοώντας πώς ο Μελέτιος Μεταξάκης χρησιμοποίησε τον «χρυσό κανόνα» της ισόρροπης σχέσης Πρώτου και Επισκόπων, για να αποφύγει τόσο τον δεσποτισμό όσο και την «αδέσμευτο συνοδοκρατία». Θα μπορούν να αξιολογούν τις στρατηγικές κινήσεις του Πατριαρχείου έναντι των πιέσεων της Αιγυπτιακής Κυβέρνησης, ερμηνεύοντας πώς η Εκκλησία κατάφερε να μετατρέψει την «εμπροϋπόθετη» αναγνώριση του Πατριάρχη (όπως τέθηκε με το Σημείωμα του Ziwer Pasha) σε μια διαδικασία όπου η σύνταξη των Κανονισμών αναγνωρίστηκε ως αποκλειστικό

εσωτερικό δικαίωμα της Εκκλησίας και όχι της Πολιτείας. Επιπρόσθετα, οι φοιτητές θα αποκτήσουν την ικανότητα να διακρίνουν τις κοινωνιολογικές διαστάσεις των εκκλησιαστικών ερίδων, αναλύοντας τη δυναμική σχέση μεταξύ του Πατριαρχικού Θρόνου και των οργανωμένων Ελληνικών Κοινοτήτων (Ε.Κ.Α.), οι οποίες λειτουργούσαν ως «κράτος εν κράτει» με δικά τους ιδρύματα και οικονομική αυτοτέλεια. Θα έχουν, επίσης, τη δυνατότητα να εντοπίζουν τις εθνοτικές παραμέτρους της διοίκησης, μελετώντας τις προσπάθειες του γηγενούς αραβόφωνου στοιχείου να αποκτήσει θεσμικό ρόλο και πώς αυτό επηρέασε τη διαμόρφωση του Κανονισμού Εκλογής Πατριάρχη. Τέλος, θα κατανοήσουν το εύρος της δικαιοδοσίας του Θρόνου μέσω της μελέτης των κεφαλαίων που αφορούν την ιεραποστολική επέκταση στην Αφρική, την αναδιοργάνωση των Μητροπόλεων (π.χ. Αζώμης), καθώς και τη διευθέτηση διορθόδοξων ζητημάτων, όπως το Σιναϊτικό και το Ημερολογιακό.

Γενικές Ικανότητες

Λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο πτυχιούχος (όπως αυτές αναγράφονται στο Παράρτημα Διπλώματος και παρατίθενται ακολούθως) σε ποια / ποιες από αυτές αποσκοπεί το μάθημα:

Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών

Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις

Λήψη αποφάσεων

Αυτόνομη εργασία

Ομαδική εργασία

Εργασία σε διεθνές περιβάλλον

Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον

Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών

Σχεδιασμός και διαχείριση έργων

Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα

Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον

Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας

και ευαισθησίας σε θέματα φύλου

Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής

Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

- Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών
- Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
- Εργασία σε διεθνές περιβάλλον
- Προσαρμογή σε νέα δεδομένα και καταστάσεις
- Ομαδική και αυτόνομη εργασία
- Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα και την πολυπολιτισμικότητα
- Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα πραγματεύεται τη θεσμική και κανονική ανασυγκρότηση του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας κατά την κρίσιμη περίοδο της Πατριαρχίας Μελετίου Μεταξάκη (1926-1935), εξετάζοντας τις πολυεπίπεδες διεργασίες για τη σύνταξη του «Οργανικού Νόμου» και των Κανονισμών του Θρόνου. Αναλύεται το ιστορικό πλαίσιο που καθιστούσε επιτακτική αυτή τη θεσμική θωράκιση, το οποίο συνίστατο αφενός στην ανάγκη χειραφέτησης της εκλογής του Προκαθημένου από την κηδεμονία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και αφετέρου στην ενεργοποίηση του Συνοδικού Πολιτεύματος, το οποίο είχε ατονήσει λόγω της μακροχρόνιας έλλειψης Ιεράς Συνόδου στην Αίγυπτο. Παράλληλα, διερευνάται η επίδραση των ραγδαίων πολιτικών μεταβολών στη Νειλοχώρα, όπως η ανεξαρτησία της Αιγύπτου (1922) και η σταδιακή κατάργηση του προνομακού καθεστώτος των Διομολογήσεων, γεγονότα που επέβαλαν τον επανακαθορισμό της νομικής θέσης του Πατριαρχείου και της

Ελληνικής Διασποράς εν μέσω του ανερχόμενου αιγυπτιακού εθνικισμού. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σύγκρουση δύο διαφορετικών αντιλήψεων διοίκησης: του μοναρχικού/συγκεντρωτικού μοντέλου του προκατόχου Φωτίου Περόγλου, ο οποίος αντιτασσόταν στη συμμετοχή λαϊκών και στη σύνταξη Κανονισμών, και του συνοδικού/δημοκρατικού οράματος του Μελετίου Μεταξάκη, ο οποίος προέκρινε τη συνεργασία με τον λαϊκό παράγοντα και την θεσμοθέτηση της συλλογικής διοίκησης. Εξετάζεται επίσης ο ρόλος των ισχυρών Ελληνικών Κοινοτήτων, οι οποίες είχαν εξελιχθεί σε αυτοτελείς οργανισμούς με οικονομική και εκπαιδευτική ισχύ, διεκδικώντας λόγο στα εκκλησιαστικά πράγματα. Τέλος, το μάθημα αναλύει τις διπλωματικές περιπλοκές που προέκυψαν από τις αξιώσεις των γηγενών αραβόφωνων (Συρορθοδόξων) για συμμετοχή στην πατριαρχική εκλογή, καθώς και τους λεπτούς χειρισμούς του Μελετίου για την εξασφάλιση της κρατικής αναγνώρισης (μέσω Βασιλικού Διατάγματος) ως προϋπόθεση για τη μετέπειτα σύνταξη των Κανονισμών

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

<p>ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ Πρόσωπο με πρόσωπο, Εξ αποστάσεως εκπαίδευση κ.λπ.</p>	<p>Πρόσωπο με πρόσωπο</p>													
<p>ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ Χρήση Τ.Π.Ε. στη Διδασκαλία, στην Εργαστηριακή Εκπαίδευση, στην Επικοινωνία με τους φοιτητές</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Χρήση Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία (χρήση Η/Υ, βιντεοπροβολέα, πλατφόρμα e-class). • Χρήση Τ.Π.Ε. στην επικοινωνία με τους φοιτητές • Χρήση Τ.Π.Ε. στην αξιολόγηση των φοιτητών 													
<p>ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ Περιγράφονται αναλυτικά ο τρόπος και μέθοδοι διδασκαλίας. Διαλέξεις, Σεμινάρια, Εργαστηριακή Άσκηση, Άσκηση Πεδίου, Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας, Φροντιστήριο, Πρακτική (Τοποθέτηση), Κλινική Άσκηση, Καλλιτεχνικό Εργαστήριο, Διαδραστική διδασκαλία, Εκπαιδευτικές επισκέψεις, Εκπόνηση μελέτης (project), Συγγραφή εργασίας / εργασίων, Καλλιτεχνική δημιουργία, κ.λπ. Αναγράφονται οι ώρες μελέτης του φοιτητή για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα καθώς και οι ώρες μη καθοδηγούμενης μελέτης ώστε ο συνολικός φόρτος εργασίας σε επίπεδο εξαμήνου να αντιστοιχεί στα standards του ECTS</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="695 1068 1027 1128">Δραστηριότητα</th> <th data-bbox="1034 1068 1358 1128">Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="695 1137 1027 1167">Διαλέξεις</td> <td data-bbox="1034 1137 1358 1167">20</td> </tr> <tr> <td data-bbox="695 1176 1027 1205">Μελέτη αρχειακού υλικού</td> <td data-bbox="1034 1176 1358 1205">10</td> </tr> <tr> <td data-bbox="695 1214 1027 1243">Αυτοτελής μελέτη</td> <td data-bbox="1034 1214 1358 1243">18</td> </tr> <tr> <td data-bbox="695 1252 1027 1281">Εξετάσεις</td> <td data-bbox="1034 1252 1358 1281">2</td> </tr> <tr> <td data-bbox="695 1317 1027 1413">Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)</td> <td data-bbox="1034 1317 1358 1413">50</td> </tr> </tbody> </table>		Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου	Διαλέξεις	20	Μελέτη αρχειακού υλικού	10	Αυτοτελής μελέτη	18	Εξετάσεις	2	Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)	50
Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου													
Διαλέξεις	20													
Μελέτη αρχειακού υλικού	10													
Αυτοτελής μελέτη	18													
Εξετάσεις	2													
Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)	50													
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ Περιγραφή της διαδικασίας αξιολόγησης Γλώσσα Αξιολόγησης, Μέθοδοι αξιολόγησης, Διαμορφωτική ή Συμπερασματική, Δοκιμασία Πολλαπλής Επιλογής, Ερωτήσεις Σύντομης Απάντησης, Ερωτήσεις Ανάπτυξης Δοκιμών, Επίλυση Προβλημάτων, Γραπτή Εργασία, Έκθεση / Αναφορά, Προφορική Εξέταση, Δημόσια Παρουσίαση, Εργαστηριακή Εργασία, Κλινική Εξέταση Ασθενούς, Καλλιτεχνική Ερμηνεία, Άλλη / Άλλες Αναφέρονται ρητά προσδιορισμένα κριτήρια αξιολόγησης και εάν και που είναι προσβάσιμα από τους φοιτητές.</p>	<p>Συμπερασματική. Γραπτή Εξέταση με Ερωτήσεις Εκτεταμένης Απάντησης 100%</p>													

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσσα

- Αναστασίου Ιωάννης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 1-2, Θεσσαλονίκη 2005.
- Βαβούσκος Αναστάσιος, *Το εκκλησιαστικό καθεστώς της Δωδεκανήσου (1912-2005)*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005.
- Ιατρού Γεώργιος, *Η θέση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στην εκκλησιαστική, την ελληνική και τη διεθνή έννομη τάξη*, 2010.
- Καλαϊτζής Χρυσόστομος (Μητροπολίτης Μύρων), *Χρεωστική ιστορική ανασκόπηση για την Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης*, έκδ. Ι. Μητροπόλεως Μύρων - εκδ. Ιστός, Πόλη 2013.
- Καμαλάκης Σπυρίδων, *Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής. Μια απόπειρα σύντομης χαρτογράφησης της δισχιλιόχρονης ιστορίας του*, Εκδόσεις Αγγελάκη, Αθήνα 2010.
- Καραγεωργίου Εμμανουήλ, *Ο Μελέτιος Μεταξάκης ως Μητροπολίτης Αθηνών*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2008.
- Καρυάμης Αθανάσιος (πρωτοπρ.), *Τα δημοσιεύματα των φιλοβενιζελικών αθηναϊκών ημερήσιων εφημερίδων για τον Αθηνών Μελέτιο Μεταξάκη (1918-1920)*, Ηρόδοτος, Αθήνα 2018.
- Κηπιάδης Γεώργιος, *Μελέται επί της Αλεξανδρινής Εκκλησίας*, 2007.
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «Το ελληνικό κράτος ως εθνικό κέντρο», Τσαούσης Δημήτριος Γ. (επιμ.), *Ελληνισμός-Ελληνικότητα*, [Ελληνική Κοινωνία 1], Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1998, 157-164.
- Κονιδάρης Ιωάννης, *Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2016.
- Κονιδάρης Ιωάννης, *Μαθήματα Εκκλησιαστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2020.
- Κονιδάρης Γεράσιμος Ι., *Γενική Εκκλησιαστική Ιστορία*, Αθήναι 1957.
- Κουκουσάς Βασίλειος, *Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικής Ιστορίας*, Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2014.
- Λιάνας Γρηγόριος, *Η κανονική δομή, η εκκλησιαστική πρακτική και η εκκλησιολογική ερμηνεία της συνοδικότητας στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας*, 2019.
- Μαζαράκης Γεράσιμος, *Συμβολή εις την ιστορίαν της εν Αιγύπτω Ορθόδοξου Εκκλησίας*, Αλεξάνδρεια 1932.
- Μάμαλος Γεώργιος-Σπυρίδων, *Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως κατά την περίοδο 1918-1972. Διεθνής πολιτική και οικουμενικός προσανατολισμός*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2011.
- Μειμάρης Θεόδωρος (Δευτερέυων των Πατριαρχικών Διακόνων, νυν Μητροπολίτης Σελευκείας), *Η εκλογή και η αναγνώρισις του Μελετίου Μεταξάκη ως Πατριάρχου Αλεξανδρείας, Μέσα από το διπλωματικό αρχειακό υλικό του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος και του Foreign Office του Ηνωμένου Βασιλείου*, Αντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2016.
- Μειμάρης Θεόδωρος (Μ. Πρωτοσύγκελλος, νυν Μητροπολίτης Σελευκείας), *Η αναδιοργάνωσις του Αλεξανδρινού Θρόνου επί Μελετίου Μεταξάκη (1926-1935). Εκ του διπλωματικού αρχειακού υλικού του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος και του Foreign Office του Ηνωμένου Βασιλείου*, Αντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2019.
- Νανάκης Σταύρος, *Η χρεία του Οικουμενικού Θρόνου και η εκλογή του Μελετίου Μεταξάκη 1918-1922*, έκδ. Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1991.
- Νανάκης Αδνρέας (Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου), *Οικουμενικού Πατριαρχείου Νεώτερα Ιστορικά Β΄*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2004.
- Νικηταρίδης Νίκος, *100 αιγυπτιώτικες προσωπογραφίες*, Εκδόσεις Αγγελάκη, Αθήνα 2011.
- Νικόλαος (Μητροπολίτης Αζώμης), *Το Συνοδικόν Πολίτευμα εν τη Εκκλησία Αλεξανδρείας*, Αλεξάνδρεια 1955.
- Παπαγεωργίου Κωνσταντίνος, *Εκκλησιαστικό Δίκαιο. Θεωρία και Νομολογία*, Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 2023.
- Παπαδόπουλος Χρυσόστομος (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Αθήναι 1985.
- Παπαδόπουλος Χρυσόστομος (Μητροπολίτης Καρθαγένης), *Το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής στο χρόνο: από τον απόστολο Μάρκο στην τρίτη χιλιετία*, έκδ. Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, Αθήνα-Αλεξάνδρεια 2000.
- Πολίτης Αθανάσιος, *Ο Ελληνισμός και η Νεωτέρα Αίγυπτος: Ιστορία του Αιγυπτιώτου Ελληνισμού από του 1798 μέχρι 1927*, τ. Α΄, Γράμματα, Αλεξάνδρεια 1928.
- Πολίτης Αθανάσιος, *Ο Ελληνισμός και η Νεωτέρα Αίγυπτος: Συμβολή του Ελληνισμού εις την Ανάπτυξιν της Νεωτέρας Αίγυπτου*, τ. Β΄, Γράμματα, Αλεξάνδρεια 1930.
- Ραδόπουλος Ραδ. Γ., *Εισαγωγή εις την Ιστορίαν της Ελλ. Κοινότητος Αλεξανδρείας*, Τυπογραφείον Κασσιμάτη & Ιωνά, Αλεξάνδρεια 1928.
- Σελέκου Ολυμπία, *Η καθημερινή ζωή των Ελλήνων της Διασποράς*, ΕΚΚΕ, 2004.

- Τζουμέρκας Παναγιώτης, *Το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας*, Χελάνδιον, Αθήνα 2007.
- Τηλλυρίδης Μακάριος (Μητροπολίτης Ζιμπάμπουε), *Πατριαρχείον της Μεγάλης Πόλεως Αλεξανδρείας*, Μίλητος, Αθήνα 1998.
- Τσιρώνης Θεοδόσης, *Εκκλησία πολιτευομένη. Ο πολιτικός λόγος της Εκκλησίας της Ελλάδος (1913-1941)*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2010.
- Φειδάς Βλάσιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 1-3, Αθήνα: τ. Α' 2004· τ. Β', 2004· τ. Γ', 2014.
- Φειδάς Βλάσιος, *Ο θεσμός της Πενταρχίας των Πατριαρχών Ι. Προϋποθέσεις διαμορφώσεως του θεσμού (απ' αρχής μέχρι το 451)*, Αθήνα 1977.
- Φυτράκης Ανδρέας, *Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης*, Αθήνα 1973.
- Χασιώτης Ιωάννης, *Επισκόπηση της ιστορίας της νεοελληνικής διασποράς*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993.
- Χασιώτης Ιωάννης, Κατσιαρδή-Ηering Όλγα, Αμπατζή Ευρυδίκη Α., *Οι Έλληνες στη Διασπορά: 15ος - 21ος αιώνας*, έκδ. Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2006.

Ξενόγλωσση

- Brakke David, "The East: Egypt and Palestine", *The Oxford Handbook of Early Christian Studies*, Oxford University Press, Oxford 2008.
- Grillmeier Aloys, Hainthaler Theresia, *Christ in Christian Tradition: The Church of Alexandria with Nubia and Ethiopia after 451*, Westminster John Knox Press, Louisville 1996.
- Koukousas Vasileios, "The Representation of the Patriarchate of Alexandria at Ferrara-Florence and the Fight against Proselytization in the Provinces from the 15th to 18th century: Investigation on the Basis of the Sources", *Εκκλησιαστικός Φάρος* 94 (2012): 260-289.
- Roussos Sotiris, "Eastern Orthodox Christianity in the Middle East", *Eastern Christianity in the Modern Middle East*, Routledge, London-New York 2010, 107-119.
- Roussos Sotiris, "The Greek Orthodox Church in Interwar Egypt: Between Lay Constitutionalism and Diaspora Politics", *Journal of Eastern Christian Studies* 63.1-2 (2011): 127-142.
- Tillyrides Makarios (Metropolitan of Kenya), "The Patriarchate of Alexandria down the centuries", *Orthodox Research Institute* (URL: http://www.orthodoxresearchinstitute.org/articles/church_history/makarios_patriarchate_alexandria.html).